

ליקוטי מוהר"ן בפרשה

פרשת 'בא' ה'תשפ"ב / הרה"ג אליהו עטיה שליט"א

לקבלת השיעור במייל:
6537488@gmail.com

מבוסס על ליקוטי מוהר"ן תורה ס"ד (ח"א)

רמזים בשם פרשת 'בא'/סיפור על ר' אלימלך ור' זושא באכילת אדם מעץ הדעת/ איך ר' זושא היה מחזיר אנשים בתשובה/הטעם שהרהורי עבירה קשים מעבירה/כיצד יתכן שהתרחקות היא כולה התקרבות/גדרי הרהור עבירה/הצדיקים רצו שההורים יביאור גם את הילדים איתם/איך רבינו זכה לראות את בעל התולדות/למה בא אל פרעה ולא לך אל פרעה/הכבדת לב פרעה מאת ה' היא נטילת הבחירה/ענין 'חלל הפנוי', ו'הצמצום'/שני מיני אפיקורסות/למה יש אפיקורסות כזו שאין עליה תשובה/למה ר' זושא מתפאר בבנו/איך מוצאים נשמות מאפיקורסות שאין עליה תשובה/מעלת השתיקה של משה רבינו/שאלות על מה שהיה בשואה הם שאלות מהחלל הפנוי/להיזהר מאוד מלשמוע נגינה ממנגן שאינו כשר/תהלים הוא בחינת ניגון האמונה/לימוד גמרא בלילה מציל מהפגם של שמיעת נגינה טמאה/נבולות נפולות של שמות הקודש הם הכשפים חס ושלום/ כל המכות שהיו רק למצרים ולא לישראל חוץ מכינים

רמזים בשם פרשת 'בא'

א. בשם הפרשה 'בא' יש רמז ידוע, בפרשת וארא עד עכשיו עברו שבע מכות, ונשארו עוד שלוש מכות. ולכן כתוב 'בא' בגימטריא שלוש. ועוד רמז 'בא' זה ראשי תיבות: 'ב' אלפים – שמסתיימים שני אלפים תוהו, ומתחילים שני אלפים תורה. כי בפרשתנו בא יש לנו את מצוות 'קידוש ההחודש' – המצווה הראשונה שעם ישראל קיבלו, כמ"ש (שמות יב, ב): "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה", אמרו חז"ל (הובא ברש"י בראשית א, א) "אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מה'חודש הזה לכם', שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל. ועוד רמז בתיבת 'בא' – ב' של 'בראשית', ו-'אלף' זה של 'אנכי'.

סיפור על ר' אלימלך ור' זושא באכילת אדם מעץ הדעת

ב. הלילה זה ההילולא של רבי זושא מאניפולי זיע"א שהיה צדיק גדול וקדוש עצום, אחיו של רבי אלימלך מליזינסק. ונספר שני סיפורים, ומהסיפורים האלה בעז"ה נתחזק בעזרת ה', ונחבר אותם לתורתו של רבינו הקדוש בלקוטי מוהר"ן תורה ס"ד. הסיפור הראשון: פעם אחת רבי אלימלך אומר לאחיו רבי זושא אחי יקירי, כשאדם הראשון חטא ואכל מעץ הדעת, כל נשמות ישראל היו שם, ואני – אומר רבי אלימלך – מיד לפני חטא עץ הדעת, פרחתי משם. (רבי אלימלך מליזינסק – הוא מהנשמות המיוחדות שהן נשמות מעולם האצילות, והמיוחד בנשמות האלו, זה שהם לא היו בחטא עץ הדעת, וכן גם רבינו אמר פעם: "עם דבר אחד הצלחתי", על זה שהוא ברח מחטא עץ הדעת). אבל רבי אלימלך שואל את אחיו ר' זושא: ראיתי שאתה רבי זושא נשארת ולא ברחת, וא"כ אם נשארת איך נתת לו לאכול מעץ הדעת? עונה רבי זושא: "מיילך (ביידיש אלימלך), לא רק שלא הפרעתי לו, אלא אני דחפתי לו את היד כדי שיאכל מעץ הדעת. ע"כ הסיפור.

מעלת הספר נועם אלימלך

ג. ולכאורה זה נשמע דבר מבהיל מה שעשתה הנשמה של רבי זושא, לדחוף את היד של אדם הראשון אל עץ הדעת? אבל באמת החילוק הגדול בן רבי אלימלך לבין רבי זושא, שאף ששניהם צדיקים גדולים, רבי אלימלך היה בבחינת 'צדיק גמור', ורבי זושא בבחינת 'בעל תשובה', ולא שהוא עשה איזה חטא מימיו, אלא הוא ה'בעלי' של התשובה, ונסביר את הענין בעומק.

ידוע שהספר הקדוש של רבי אלימלך – 'נועם אלימלך' נקרא בשם 'ספרן של צדיקים'. מי שרוצה לדעת איך להיות צדיק, שילמד בספר 'נועם אלימלך', שזה ספר שמלמד איך להיות צדיק גמור. כל שטיקל (חידוש תורה) של רבי אלימלך, זו הדרכה לצדיקים גמורים. ויותר מזה, רבינו אמר (חיי מוהר"ן אות תקנ"ג) כמה שספר 'נועם אלימלך' הוא גדול, המחבר רבי אלימלך הוא גבוה מעל גבוה, מעל ספרו.

איך ר' זושא היה מחזיר אנשים בתשובה

ד. רבי זושא מאניפולי היתה לו הנהגה להחזיר אנשים בתשובה. ואיך הוא היה מחזיר אנשים בתשובה? הוא מצא פטנט מאוד יפה. הוא היה הולך למקום שיש שם יהודים, ובזמנם בעיירות הבודדות לא היה פשוט לשמור תורה ומצוות, היו שם יהודים שבקושי בימים נוראים היו זוכים להתפלל בבית-הכנסת בעיר הגדולה, וכל השנה לא היו זוכים למנין, היה להם קשה מאוד בין הגויים, והיו נופלים ח"ו הרבה פעמים בעבירות חמורות. וגם היו עמי ארצות מאוד, הרבה מאוד לא ידעו כמעט כלום. ולכן היה הצדיק רבי זושא הולך להחזיר את היהודים האלו בתשובה. ומה היתה השיטה שלו? כשהיה מגיע להתארח בבית של איזה יהודי, היה קם באמצע הלילה והיה יושב ליד התנור ואומר תיקון חצות, ואח"כ היה מתחיל לעשות וידוי בבכיות נוראות. ואז כל הבית קם האישה הילדים ובעל הבית, כולם שומעים את הבכיות וחושבים 'מי יודע מה קרה לרבי זושא?!... והם שומעים אותו עושה וידוי, והוידוי שלו מאוד מענין... כי הם שומעים בדיוק כל הסיפור שלהם, רבי זושא דופק על הלב שלו, את כל מה שהם לא בסדר, את כל העבירות שבעלי הבית עשו, וככה כשהיו בעל הבית ואשתו שומעים את הוידוי שלו, גם הם היו מתחילים לעשות וידוי, והיו יושבים איתו ובוכים ומתוודים, ועושים תשובה. וכך היה רבי זושא עוזר להם להתוודות, ונותן להם דרך תשובה. וזו היתה הנהגה המיוחדת של הצדיק הקדוש רבי זושא שהיה אוהב לטפל בבעלי תשובה ביהודים שלמטה. ואילו רבי אלימלך אחיו קודש קודשים הוא יותר עובד עם הצדיקים. ולכן בסיפור של חטא עץ הדעת רבי אלימלך בורח, 'מה אתה רוצה לאכול מעץ הדעת?! אין לי מה לעשות איתך!!! וברח משם, אבל רבי זושא נשאר שם, וגם אמר: 'אני דחפתי לאדם הראשון את היד שיאכל מעץ הדעת'.

כיצד יתכן שר' זושא רצה שאדם הראשון יאכל מעץ הדעת

ה. והשאלה: אני מבין שאתה נמצא שם בשביל להחזיר את אדה"ר בתשובה, אבל בשביל מה אתה צריך לדחוף לו את היד לעבירה? והתשובה אמיתית, שיש הרבה מה ללמוד ממנה...: הסיבה שדחפתי לו את היד, כי אחרי שהוא שמע את הפיתוי של הנחש, הדברים נכנסו בו כ'ארס', והכניסו בו ספיקות, באפיקורסות שאמר הנחש, שהקב"ה אכל מעץ הדעת וברא את העולם, ואם תאכלו גם אתם מעץ הדעת, תוכלו לברוא עולמות כמו הקב"ה. אדם הראשון היה אמור לחיות לעולם, ואז מה יהיה? כל החיים שלו הוא עדיין במחשבה בהרהור, 'אולי הפסדתי שלא אכלתי מעץ הדעת, אולי הייתי יכול להיות כמו אלהים', אולי באמת אני סתם תמים ששמעתי לה?... וכל הזמן לנצח יהיו לו הרהור רע, ולא יוכל לעבוד

לעשות תשובה על הרהור, והקב"ה כן רוצה לטהר אותך גם ממחשבה רעה, ומה הוא עושה? הוא מפיל אותך ח"ו בעבירה גמורה כדי שתעשה תשובה, ואז ממילא תעשה תשובה גם על הרהור שהיה לך, כי כשאדם נופל בעבירה, הוא מבין שהרהור הוא זה שהפיל אותו לעבירה. אבל אדם חכם יעשה תשובה בהתבודדות גם על הרהור, לפני שיפול חס ושלום בעביר, בשביל מה צריך שיפול בעבירה כדי שרק אז יזכר לעשות תשובה על הרהור.

הסברנו פעם שאומרים בוידוי: 'אשמנו, בגדנו, גזלנו' כל כך מהר, ולא מצליחים להתבונן ולהתכוון למילים. מתי הזמן שאדם באמת עושה תשובה? כשהוא מתבודד לבד עם עצמו, נשתדל בימים אלו לעשות הרבה תשובה בענין הרהורי עבירה.

מדרי הרהור עבירה

ט. רבינו אומר (ספר המידות) שהכלל בהרהורי עבירה, שאם פתאום הגיע לאדם איזה הרהור (שלא הגיע בגלל הסתכלות אסורה וכיו"ב) אז זה שום דבר ולא צריך להתייחס לזה. הבעיה – זה הרהור השני שאדם מחזק את הרהור ומפתח אותו, פה מתחילה הבעיה, כי מה שבא לו בעל כורחו, שפתאום בא לו הרהור לא טוב, אין מה לעשות, אבל כשאדם ממשיך את הרהור – זו הבעיה. ואיך משתלטים על המחשבות הלא רצוניות? רבינו גילה בליקוטי מוהר"ן (תורה נ"ח ב) "המחשבה ביד האדם להטותה כרצונו למקום שהוא רוצה, ואי אפשר שיהיו שני מחשבות בידו בלל, ולכן ע"י שחושבים מחשבה אחרת טובה, אתה מפנה את לבך מהרהור.

אני זוכר שכשהייתי בחור צעיר (ועוד לא ידעתי ליקוטי מוהר"ן), היתה לי שיטה לדחות הרהור. אם אפשר להרהר בדברי תורה זה הכי טוב (כמ"ש "אם פגע בך מנוול זה משהו לבית המדרש"), ובמקומות המטונפים ששם יש קליפות שמביאים את הרהורים, הייתי עושה חשבונות, חושב על מספר ומוצא את השורש שלו, וזה חשבון מסובך שתופס לך את כל המוח. וזו שיטה מאוד טובה, (אח"כ ראיתי שבאמת זה כתוב בספרים, שאם אדם נמצא במקום הטינופת ויש לו איזה הרהור, יעשה כל מיני תרגילים בחשבון). ובאמת כשאדם מתבגר הוא ב"ה כבר נפטר מהרהורי העבירה, אבל אם אדם שקוע בעבירה ח"ו, יש לו הרהורים. אבל צריך לעשות תשובה על הרהורים והחטאות נעורים, אפילו שאדם כבר שמור מן החטא כמה שנים, אבל הרהורים יכולים לחזור ממה שהיה פעם. אנחנו מדגישים את זה בפרט בימי השובבי"ם, כי כשהקב"ה רואה שהאדם לא שם לב לשוב בתשובה על הרהור, אז מפילים אותו בעבירה, ואז הוא עושה את התשובה בשלימות גם על הרהור.

ונחזור לסיפור. רבי זושא אמר לרבי אלימלך: אדם הראשון יחיה לעולם, וכל הזמן יהיה לו הרגשה: אולי הפסדתי שלא אכלתי מעץ הדעת, לכן עדיף שיאכל מעץ הדעת, ולכן דחפתי לו את היד, כי כך הוא באמת יעשה תשובה שלמה, וכל ששת אלפי שנה זה תיקון לחטא אדם הראשון. וזה הסיפור הראשון.

הצדיקים רצו שההורים יביאור גם את הילדים איתם

את הקב"ה בטרה, אחרי שנכנס בו הארס של הנחש. ולכן אמר רבי זושא, עדיף שאדם הראשון יאכל מעץ הדעת, ושיביא מיתה לעולם, וידע שאין בעץ הדעת שום דבר, וכך אחרי שיחטא הוא יעשה תשובה. וזה עדיף משהיה כל ימיו לנצח – בהרהור עבירה.

הטעם שהרהורי עבירה קשים מעבירה

ו. אמרו חז"ל (יומא כט): 'הרהורי עבירה קשים מעבירה, וקשה, הרי לכאורה ודאי שמעשה עבירה יותר חמור מהרהור, הרי על הרהור אדם לא נענש, אפילו לא על הרהור עבודה זרה (ע' קידושין מ.), וא"כ מה הכוונה שהרהור עבירה יותר קשה מעבירה? והביאור: נכון שמבחינת חומרת העונש, על מעשה עבירה מקבלים עונש חמור יותר מהרהור שהוא רק מחשבה, אלא הכוונה שיש משהו שבו הרהור יותר קשה אפ"י ממעשה העבירה, כי כשאדם עשה עבירה הוא מבין שהוא צריך לשוב בתשובה, אבל בהרהור עבירה, בד"כ אדם לא עושה תשובה על זה, ולמה? כי הוא חושב: לא חטאתי, לא עשיתי כלום, זה רק מחשבה, ואף אחד כמעט לא עושה תשובה על הרהור (למרות שיש בסדר הוידוי 'הרהורנו הרהורים רעים') הוא לא מרגיש שמהו לא בסדר. זה פשוט נפלא על מאמר חז"ל 'הרהורי עבירה קשים מעבירה'. כי יש בחינה שהרהורי עבירה קשים מהעבירה.

כיצד יתכן שהתרחקות היא כולה התקרבות

ז. אך מכיון שאנחנו רוצים להיות צדיקים, ולא רוצים ליפול בעבירות, אז צריך לעשות תשובה גם על הרהורי עבירה. רבינו הקדוש אומר בליקוטי מוהר"ן (תניינא תורה מ"ח) דבר מפתח, וז"ל: כְּשֶׁאָדָם נִכְנָס בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם, אֲזִי הַדְרֵךְ שֶׁמְרַאֵין לוֹ הַתְּרַחֲקוּת, וְנִדְמָה לוֹ שֶׁמְרַחֲקִין אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה, וְאֵין מְנַחֵין אוֹתוֹ בְּלֵל לְכַנֵּס לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם, וּבְאִמַת כָּל הַתְּרַחֲקוּת הוּא רַק בְּלוֹ הַתְּקַרְבוּת, ע"כ. וביאור דבריו הקדושים: כי לפעמים אדם מתקרב ועושה תשובה ודוקא אז יש לו כזה יצר הרע ליפול בעבירות, לפעמים הוא גם נופל בעבירה ח"ו.

וסוד דבר זה הוא כמו שאמרנו, אדם עשה תשובה אבל עדיין נשאר לו הרבה מאוד הרהורי עבירה, שעליהם הוא לא מרגיש שצריך לעשות תשובה, וחושב שהרהור אין בו כלום, ובאמת אין הדבר כך, כי הרהור זה חטא נורא ועצום מאוד. כתוב בסוף ליקוטי מוהר"ן (תניינא תורה ק"ד), שפעם אחת רבינו הלך עם רבי נתן, והיה רבינו בשתיקה, ופתאום נפלט מפיו הקדוש: "כמה נורא הוא הרהור", וז"ל: וְהִבְנֵיתִי אֲזִי בְּלִשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ וּמִתְנוּעוֹתָיו הַקָּדוֹשִׁים בְּעַת שְׁדַבֵּר זֹאת, שֶׁאֵין נִתְגַלָּה לוֹ בְּהִשְׁגוֹתָיו הַנּוֹרְאוֹת עֵצָם פֶּגַם הַהֲרָהוּר, חֵס וְשְׁלוֹם, שְׂפוּגִים מְאֹד מְאֹד רַחֲמָנָא לְעֵלָּה, וְאֵי אֶפְשֵׁר לְצַיֵר זֹאת בְּכֶתֶב.

לעשות תשובה על הרהורים רעים

ח. אנחנו בימי השובבים, אנחנו מדברים על נקודות התחזקות בענייני קדושת הברית, והשבוע נעסוק בענין 'הרהור עבירה'. הרהור זה מחשבת עבירה, שאף אחד לא יודע מההרהור שלך (כי לא אמרת בפה), וימים אלו מסוגלים מאוד לעשות תשובה, גם על הענין של הרהור עבירה. וכמו שהזכרנו הרבה פעמים האדם לא שם על לבו

לחשוב שילד קטן לא מבין, אדרבה ילד קטן הוא הכי מבין. אני זוכר כשהייתי ילד בן שמונה (לפני ארבעים ושלוש שנים) זכיתי להיות אצל רבינו ה'בבא סאלי' הקדוש בבית שלו בנתיבות, (שההילולא שלו ביום חמישי ד' שבט, שזה גם היום הולדת שלי ברוך ה') נסעתי עם הסבא שלי, ועם אחי הצעיר, ובאמת עד היום יש לי מול העיניים את התמונה והראייה הזאת שזכינו לראות את פני הצדיק רבי ישראל אבוחצירא ה'בבא סאלי' הקדוש.

כל ימי הבחרות שלי אני זוכר כל פעם שהייתי צריך חיזוק, הייתי מתחזק מהזיכרון של הביקור אצל הבבא סאלי הקדוש, ומהסיפורים הנפלאים והמחזקים עליו, עם כל המופתים העצומים. ובאמת את הכל אני זוקף לסבא שלי – על החסד הגדול עשה איתי ולקח אותי לראות את פני הבבא סאלי. וכדאי מאוד לכל אחד לקחת את בניו לצדיקים, ובפרט שהצדיקים לאט לאט מזדקנים והרבה פעמים אפשר לראות את הצדיק רק שאתה בתור ילד, ואחר כך כבר יש צדיקים חדשים שממשיכים במקומם, אבל תמיד חשוב לזכות לראות את הצדיקים של הדור הקודם.

למה כתוב בא אל פרעה ולא לך אל פרעה

יג. וכך רבינו אמר שצריך תמיד לקחת את הילדים אל הצדיק. וכן אומר המגיד ממעזריץ' לרבי זושא מאניפולי בעל ההילולא היום ב' שבט, שיביא אליו את הבן שלו. ולאחר כמה זמן הוא הביא אותו, וזה היה בשבוע הזה בפרשת 'בא', וכשהם הגיעו שאל המגיד את ישראל אברהם הקטן: מה פרשת השבוע? ואמר לו הילד: פרשת 'בא'. ואז שאל אותו המגיד: למה אמר לו 'בא אל פרעה' היה צריך לומר 'לך אל פרעה'? (וכמו קושית הזוהר הקדוש בפרשתנו ח"ב דף לד.). והילד החכם ענה תשובה נפלאה הקב"ה אמר למשה: 'בא אל פרעה', אני ואתה נבוא יחד לפרעה, כמו שאני אומר לך: 'בוא אתי, ולכן לא כתוב 'לך אל פרעה', כי 'לך' – פירושו של דבר לך לבד, ו'בא' כלומר בא איתי.

הכבדת לב פרעה מאת ה' היא נטילת הבחירה

יד. ונבאר את העומק היפה של הסיפור הקדוש הזה. על הסיפור הזה יש כמה קושיות: קודם כל, ממתני רבי זושא העניו הגדול מתחיל להתפאר בבן שלו, איזה בן גאון וכו', הרי זה ממש לא מתאים לו? ועוד שאלה, הילד עונה למגיד שהקב"ה אמר לו: בא לך יחד אני ואתה אל פרעה. והרי תמיד הקב"ה עם האדם, וכי יש זמן שאדם הולך לבד בלי השם יתברך שמלווה כל הארץ כבוד? מה זה שאומר לו הקב"ה 'בא אל פרעה' אני ואתה ביחד? הרי האדם לא פוסע פסיעה אחת קטנה בלי הקב"ה, ותמיד אנחנו יחד עם הקב"ה.

וכדי להבין זאת נביא את המדרש (שמות רבה יג, ג) על הפסוק "כי אני הכבדתי את ליב"ו ונגלה בו דברים מאוד עמוקים. אומר המדרש: "אמר רבי יוחנן: מ'כאן פתחון פה ל'מינין לומר לא ה'יתנה מ'מנו ש'יעשה תשובה, ש'נאמר: "כי אני הכבדתי את לב"ו. לרבי יוחנן היתה בעיה בפסוק, מה זה "כי אני הכבדתי את ליב"ו ח"ו מפה יש פתחון פה לכופרים והמינים, שלאדם אין בחירה, אלא מה שהקב"ה מחליט בשבילו זה מה שהוא יכול לעשות, שאם אדם נגזר עליו

י. ונספר את הסיפור השני וגם ממנו יש הרבה ללמוד. לרבי זושא היה בן שקראו לו ר' ישראל אברהם. כשהוא היה ילד קטן, רבי זושא אמר לרבו המגיד ממעזריץ': יש לי בן יניק וחכים'. (וזה תמוה, כי רבי זושא לא היה מתפאר בשום דבר, מה קרה שהוא משתבח בפני המגיד על הבן שלו? ונשתדל להסביר את הסוד הזה) אומר לו רבו המגיד: "בעזרת השם יום אחד כשאתה בא, תביא את הבן שלך איתך".

הצדיקים תמיד רצו שיביאו את הילדים, וגם רבינו היה ככה. רבינו אמר (שיחות הר"ן ר"ט), את הפסוק (דברים ד, ט) "וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיכֶם וְלְבְנֵי בְנֵיכֶם" תספרו לילדים שלכם מה ראיתם כאן. ומובא בשיח שרפי קודש (ח"ג אות ק"ו) שפעם אחת רבי יודל הגיע לר"ה לרבינו, והיה לו בן ששמו ישעיה שלום, שהיה קטן מאוד ורצה גם כן לבוא עם אביו לרבינו לראש השנה, אבל הוא לא רצה לקחת אותו, כי בכל אופן זו דרך ארוכה, ומאוד קר בחוץ, והוא פחד עליו ולא לקח אותו. ואז כשרבי יודל הגיע לרבינו, אז רבינו אמר: "עניני הוא פלא, ה'אָבָא נוסע אלי הרי ש'מאמין בי, אף על פי כן, ב'נו ש'רוצה לנסע אלי, אין ח'פץ ה'אָב לקחתו". רבינו הקפיד על רבי יודל שלא הביא את בנו איתו. כלומר, כשאתה בא לצדיק תביא גם את הבן שלך איתך. והבן הזה היה צדיק גדול, ורבינו העיד עליו שהוא נכנס לחופה עם כותנת נקיה, דהיינו שזכה שלא לפגום בברית, (ע"ש ח"ב ר"ח). ודווקא הרבה פעמים כשהילדים רואים את פני הצדיק, ע"י זה הם זוכים להרבה אור של קדושה.

רבינו התעקש בעודו קטן שיקחו אותו אל התולדות

יא. ובענין הזה יש גם סיפור עם רבינו בעצמו, רבינו נולד בבית של הבעל שם טוב הקדוש במזיבוז, וגידלה אותו אדל בתו של הבעש"ט. ובחתונה של פייגא היא נתנה לה הבית הזה בירושה. ושם נולד רבינו. ובבית הזה היו באים כל הזמן הצדיקים, מפעם לפעם מהילולא להילולא, והיו מתוודעים שם ומספרים סיפורי צדיקים. ורבי נחמן סיפר על עצמו, שעיקר הגדולה שלו היתה מכל סיפורי הצדיקים שהוא שמע בבית שלו כשהיו באים הצדיקים להתארח בבית הוריו, והיו מספרים סיפורים, מגדולת הבעש"ט ותלמידיו הקדושים, וזה מה שעורר מאוד את רבינו לעשות כמותם.

ומסופר בשיח שרפי קודש (ח"ג אות צ"ו), וז"ל: פ'עם ה'ת'חברו י'חדו פ'מה מ'הצדיקים ש'התא'רחו ש'ם ל'נסע ל'הרב ב'על "התולדות יעקב יוסף", ר'צה ר'בנו ש'קהי' אז י'לד ק'טן ב'בן א'רבע או ח'מש ש'נים, ג'ם ל'נסע ע'מ'הם, ו'הפ'ציר ב'הם ש'יקחוהו ע'מ'ם, ו'ב'היותו י'לד ק'טן ל'א א'בו ל'קחתו. ב'ש'הבחין ר'בנו ב'סרוב'ם, ה'לך ו'נע'מד ל'פני ג'לג'לי ה'מ'ר'ב'ה, ו'כדי ש'לא י'וכלו ל'נסע ל'דר'ב'ם, ב'ראות הצדיק ר'בי ח'יים ק'ראס'נער א'ת ע'ק'שנותו ה'גדולה, ת'פסו ב'ידו א'חת ו'הע'להו על ה'מ'ר'ב'ה ו'נסע ע'מ'הם י'חד. ו'אמר ר'בנו ב'ספרו זאת "מ'חזיק אני לו ט'ובה ל'רבי ח'יים ק'ראס'נער על זה", כי על י'דו ר'אה ו'קבל א'ת פ'ני ה'רב ב'על התולדות.

אני זכיתי להיות אצל הבבא סאלי בגיל שמונה

יב. דווקא כשילדים רואים את פני הצדיק, זה דבר שנחלק להם לכל החיים, וזה יכול לשנות את הילד הזה לטובה לכל החיים. לכן מאוד חשוב לקחת את הילדים לצדיקים אמיתיים שיראו אותם, ולא

נמצא, ואין שום מקום פנוי מהשם, אז מהו ה"צמצום"? והתשובה: שיש מקום שנקרא 'חלל פנוי', שלנבראים נראה כאילו אין שם את הקב"ה. וזו הביאור במשפט המפורסם שהצמצום לא כפשוטו, ז"א שבאמיתות אין שום צמצום, והקב"ה נמצא בכל המקום, ממלא כל עלמין סובב כל עלמין, ולית אתר פנוי מיניה, וכולה קמיה כלא חשיבי. אלא שרק כלפי הנבראים נראה שהמקום הזה מצומצם, דהיינו שלנבראים נראה שהמקום פנוי, ולכן הם יכולים להיות ולהתקיים בזה החלל.

ואיך מתחזקים את זה שישאר 'חלל פנוי' – דהיינו שיראה לנבראים כאילו יש צמצום, כדי שהעולם ימשיך להתקיים? זה ע"י אפיקורסות. מה הפירוש אפיקורסות? שהנברא מרגיש כאילו השי"ת לא נמצא. אומר רבינו (תורה ס"ד) חידוש גדול: שכדי לברוא עולם, היה הקב"ה צריך כביכול לזרוק אפיקורסות, שתהיה איזו הרגשה לנבראים כאילו אין השגחת השם, וזה החלל הפנוי, ואז הם יכולים להיברא. ולכן יש שאלות של אפיקורסות שאין עליהן תשובה. וזה אחד היסודות שחשוב לדעת. הרי לכולנו מסתובב ליד האוזניים הרבה פעמים שאלות של אפיקורסות שאין עליהם באמת תשובה אמיתית שמיישבת את הדעת. אז מה עושים עם השאלות האלה? על זה רבינו מסביר שבאמת השאלה האפיקורסית היא בדיוק התשובה, כי רק מחמת המציאות הזו שיש שאלות שאין להם תשובה, אז בני אדם יכולים להיות קיימים בעולם, ולא מתבטלים באין סוף. כי לפי מה שניכר לעיניהם, אין אור אין סוף, בגלל שאלות כאלו שאין עליהן תשובה.

שני סוגי אפיקורסות, ומה ענינם

זו רבינו מסביר שיש שני סוגי אפיקורסות. יש אפיקורסות שמגיעה מחכמות חיצוניות. ז"א שיש בזה שכל, ואם תעמיק תצליח אפילו בשאלה כזו אפיקורסית עצמה – למצוא אלוקות, ולהתחזק ממנה. מה הדוגמא לסוג השאלות הזה? כל השאלות ששואלים מהטבע, כל מיני חוקרי המדע מוכיחים כל מיני הוכחות ושואלים שאלות. והבעיה בכל השאלות האלה, שפשוט חסר בהם חכמה, אבל אם תעמיק היטב בטבע ובחכמת המדע, תגלה את הקב"ה עוד יותר, כי באמיתות הטבע מעיד על הבורא, אף שיש הסתר, אבל כשתעמיק ותחפש תמצא את הבורא שברא את הטבע מתוך הטבע. רק מה, אנחנו לא רוצים להתעסק עם הדברים האלה כי אנחנו מפחדים, שמה נשקע בתוך האפיקורסות הזאת ונתבלבל. אבל כבר רואים כל מיני רבנים ומרצים, שדווקא בתוך השאלות הכי קשות של האפיקורסות מראים לך – שדווקא כאן רואים את הקב"ה, ואיך זו ההוכחה הכי גדולה לבריאה.

זה סוג אחד של שאלות. ועליהם כתוב במשנה (אבות ב, יד) "רבי אֶלְעָזָר אָמַר: הָיוּ שְׂקוּד לְלִמּוּד תּוֹרָה, וְדַע מֵה שֶׁתִּשָּׁב לְאֶפִיקוֹרוֹס" – אלו שאלות שיש עליהם תשובה. ורבינו אומר (תורה ס"ב) "וידע מיה שיתשיב ל'אפיקורוס – ראשי תיבות: 'שלום'. ז"א שאפשר לעשות שלום עם האפיקורסות הזו ולהסתדר איתה. ולמה? כי אלו שאלות

שיחטא חוטא נגזר עליו שיהיה צדיק, יהיה צדיק, ולכן המינים והכופרים אומרים שלא צריך לעשות תשובה. בטענה הזאת של המינים, הם כפרו בעיקר האמונה, שהכול תלוי בבחירה.

והראייה שלהם אומר רבי יוחנן מהפסוק "כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לְבוֹ" שפרעה לא יכול לעשות תשובה, וחוטף את כל עשרת המכות. אומר לו ריש לקיש: "יסתם פיהם של מינים, אלא "אם ללצים הוא יליין" (משלי ג, לד), שהקב"ה מתרה באדם פעם ראשונה, שניה, ושלישית, ואם אינו חוזר בו, הוא נועל ליבו מן התשובה, כדי לפרוע ממנו מה שחטא.

לפי ריש לקיש אין פתחון פה למינים, מכיון שהיה לפרעה חמש הזדמנויות לעשות תשובה, בכל החמש מכות הראשונות (שבהם הוא חיזק ליבו מעצמו), ורק ממכת שחין כתוב: (שמות ט, יב) "וַיִּחַזַק ה' אֶת לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים", ומכיון שפרעה לא עשה תשובה בהתחלה, והכביד את ליבו, אז לכן – "אם ללצים הוא יליין", כנגד הליצנות של פרעה, הקב"ה מתלוצץ עליו ונותן לו את המכות (שם י, א-ב): "לִמְעַן שְׂתִי אֶתְתִּי אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ", ו"לִמְעַן תִּסְפַּר בְּאָזְנֵי בְנֵי וְבֵן בְּנֵי אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֵתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת אֶתְתִּי אֲשֶׁר שְׂמַתִּי בָם וַיִּדְעוּתָם כִּי אֲנִי הוֹיִ"ה" – שמו של הקב"ה מתקדש על ידי שהוא נפרע מן הרשעים.

במה נחלקו ר' יוחנן וריש לקיש אם יש פתחון פה למינים

טו. אפשר להבין שלריש לקיש יש תשובה טובה, ורבי יוחנן מקבל אותה. אבל יותר נראה שיש פה מחלוקת של רבי יוחנן עם ריש לקיש, רבי יוחנן טוען: שיש בפסוק הזה פתחון פה למינים, ואילו ריש לקיש אומר: כיוון שהיה לו אפשרות לעשות תשובה כמה פעמים, ולא עשה, אז עכשיו אין לו בחירה. אבל רבי יוחנן סובר אין כזה דבר, אם יש בחירה, אז הבחירה צריכה להיות תמיד גם בפעם העשירית, וגם בפעם המאה, וממילא יש כאן שאלת אפיקורסות שהמינים פוקרים בגללה, שהקב"ה הכביד את ליבו של פרעה.

ענין 'חלל הפנוי', ו'הצמצום'

טז. ונבאר זאת על פי רבינו הקדוש בליקוטי מוהר"ן (תורה ס"ד ח"א) שאומר ש'בא אל פרעה' – 'פרעה' זה הבחינה של 'חלל פנוי'. מה זה 'חלל פנוי'? יש פה נקודה מאוד עמוקה בקבלה, שהקב"ה לפני שברא את העולם הכל היה 'אור האין סוף ברוך הוא', שאין לו סוף ולא קצה. וממילא אי אפשר היה לברוא שום בריאה, כי אם יש אין סוף, אז זה המאציל בעצמו, ואין מקום לנאצלים שיש להם מידה גבול. ובשביל זה עשה הקב"ה את חלל הפנוי הזה, כי שם כביכול אין את האור האין סוף, וכמובא בתחילת ה'עץ חיים' הקב"ה צמצם את עצמו בנקודה אמצעית שבו, ועשה חלל פנוי, כדי ששם הקב"ה יאציל את הנאצלים – וזה סוד ה'צמצום'.

והשאלה הכי קשה בענין זה, שבאמת אין כזה דבר, כי גם אחרי הבריאה יש את אור האין סוף ברוך הוא, וכיון שהוא אין סופי, אם כן איך יש צמצום לומר ששם אין את אור האין סוף, כי אם כן זאת אומרת שכן יש גבול לאור סוף, והאמת היא שבכל מקום הקב"ה

משה היה צריך במצרים לרדת לאפיקורסות שאין עליה תשובה

כ. ולפי הפירוש של "פי אני הכבדתי את לבו", הקב"ה אומר למשה: אתה בא עכשיו לפרעה, ושמה תהיה שאלת אפיקורסות שאין עליה תשובה. כי יהיה למשה שאלה על השי"ת: למה הכבדת את לב פרעה, ומנעת ממנו דרך תשובה? ועל זה אומר הקב"ה למשה: "בא אל פרעה", ולא לך, כי אע"פ שעכשיו תהיה שאלת אפיקורסות שאין עליה תשובה, ובעיקרון באפיקורסות שאין עליה תשובה, אתה לא יכול למצוא שם אלוקות, ולכן צריך לברוח ממנה, אבל אתה משה – אומר לו הקב"ה: "בא אל פרעה" – כי אני הולך איתך, כי אתה תמצא אלוקות גם באפיקורסות שאין עליה תשובה, ותוכל להוציא את הנשמות שנפלו שם, כמו שאומר רבינו שצדיק הדור בחינת משה, הוא כן צריך לפעמים לרדת גם לאפיקורסות הזו שאין עליה תשובה, בשביל להציל את הנשמות שנפלו שם, ועם ישראל נפלו באפיקורסות הזו, שהיא השאלה היתכן שיהיה צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, הרי עם ישראל הם צדיקים, ואיך הם משועבדים למצרים הרשעים, וזו אפיקורסות שאין עליה תשובה שנפלו אליה ישראל והיה צריך להצילם.

למה ר' זושא העניו מתפאר בבן שלו

כא. ולפי זה, שמנו בפה של הבן של רבי זושא תשובה מאוד עמוקה. וככה מאוד יפה להסביר את הסיפור הזה. שאלנו מה קרה שרבי זושא הענוותן מתפאר בבן שלו? התשובה: רבי זושא יודע שאפשר להוציא מפה רוח הקודש שאי אפשר להגיד אותה. כי לפרש כזה פירוש שרק כאן כביכול הקב"ה הולך עם משה, זה פירוש שאדם מבוגר שיפרש אותו יקבל שתי סטירות... הרי תמיד הקב"ה נמצא עם האדם, תמיד הקב"ה הלך עם משה, ולא רק כשאמר לו "בא אל פרעה". אבל הילד הקטן בתמימות שלו, יכול לפעמים להגיד את הסודות הכי גדולים.

גם בסיפור הראשון שרבי זושא הוא הבחינה של 'בעל תשובה' בלי לעשות עבירות, אלא הוא נכנס בתוך הבית ומתחיל להתוודות על העבירות של בעל הבית ואשתו (כפי שהוא יודע אותם ברוח הקודש שלו), ועושה את התשובה בשבילם, כלומר שהוא מוריד את עצמו למקום שלהם, כדי לעשות איתם יחד תשובה. זו ג"כ הבחינה של הצדיק שנכנס למקום של החלל הפנוי והטינופת הזאת, כדי להוציא משם את הנשמות היקרות שנפלו לשם ולהעלות אותן.

איך מוציאים נשמות מאפיקורסות שאין עליה תשובה

כב. ורבינו מחדש עוד חידוש נפלא: איך מוציאים נשמות מהחלל הפנוי? ועונה רבינו תשובה מפתיעה – שזה ע"י ניגון שהצדיק מנגן ניגון במקום החלל הפנוי, הוא מצליח להוציא את הנשמות הנפולות. שבוע שעבר הארכנו בענין משה שהיה כבד פה, והיה צריך לגאול את ישראל, והוא מקבל איתו את אהרן בתור מליץ. ונוסיף כעת, שרבינו מבאר כאן בתורה שלנו (תורה ס"ד) שב'כבד פה' יש עוד בחינה: והיא 'כח השתיקה' – משה נקרא 'כבד פה' (שמות ה, י), משום שהיה לו כח של שתיקה, כמובא באבות (א, י) "כל ימיי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה". הדבר הכי טוב זה

שבאות מהשכל, ורק חסר עוד קצת שכל של תורה, ואז אתה מאיר בו ומוסיף עוד הבנה ועיון ועומק, ואתה מוציא את הקב"ה.

למה יש אפיקורסות כזו שאין עליה תשובה

יח. אבל יש כל מיני שאלות (שלא נזכר אותם) שהם שאלות של אפיקורסות שאין עליהם תשובה, שאלות מתקילות, וכל אחד נפגש עם שאלות שטותיות כאלה, ושאלות האפיקורסות הזו שאין עליה תשובה, רבינו אומר שהן באות מהחלל הפנוי. מה הסיבה לכך? ההסבר בעומק – שהיות שצריך לתחוק את המציאות של החלל הפנוי, שלא יתמלא חזרה מאור אין סוף ב"ה, לכן כביכול צריך שכל הזמן תישאר מרחפת איזו האפיקורסות של הסתר, שלא רואים כביכול את הקב"ה, ורק אז יש לנו בחירה, ויש לנו מקום לעבוד, ואנחנו יכולים להתקיים פה, ולכן צריך שיהיה את השאלות של האפיקורסות הזאת. אבל מה הבעיה? שהרבה פעמים נשמות טובות נופלות באפיקורסות הזאת, וצריך משהו שיבוא ויוציא אותן משם, ומי זה? זהו משה רבינו שבדור, שהוא זה שיכול לרדת גם למקום של האפיקורסות הקשה הזאת, ולהוציא את הנשמות שנפלו באפיקורסות שאין עליה תשובה.

'פרעה' - חלל הפנוי

יט. רבינו מסביר ש'פרעה' פירושו חלל פנוי, כמו שאמר להם פרעה: "למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשי?" (שמות ה, ד) ו"א תבטלו, מקום בטל וריק. ומצד שני פרעה מלשון גילוי, כמ"ש (במדבר ה, יח) "ופרע את ראש האשה", שזה ענין של גילוי. ונתבונן כאן, שיש בפרעה שני הפכים, מצד אחד הוא מבוטל ואין כלום, מצד שני פרעה הוא גילוי. וזה בדיוק הסיפור של 'חלל הפנוי', כמו שנבאר.

מקודם הסברנו את המחלוקת של רבי יוחנן וריש לקיש, שרבי יוחנן סובר שיש כאן שאלה אפיקורסית שאין עליה תשובה. והשאלה היא: שכתוב "פי אני הכבדתי את לבו", למה הקב"ה מכביד את לב האדם, ולא נותן לו לעשות תשובה, ולכן רבי יוחנן אומר שיש כאן פתחון פה למינים לכפור. ושאלת האפיקורסות הזו היא שאלה שאין עליה תשובה, כי אומר ר' יוחנן שאני לא מקבל את תשובתך ריש לקיש, שאחרי שאדם כמה פעמים חטא – העונש שלו זה שמכבידים את ליבו מלעשות תשובה. כי ניתן דוגמא: למשל הילדים לפעמים רבים בנייהם, מה האבא עושה? הוא מזהיר את הילד, הוא מעניש אותו, הילד מבטיח וכו', ומה יהיה מחר מחרתיים, הרי ילדים זה ילדים ושוב רבים, ועוד פעם אתה מזהיר ונותן לו עונש, וככה עוד פעם ועוד פעם במשך שנים. האם יעלה על דעת האבא לחשוב, הילד לא שומע לי, אני אומר לו לא לריב עם האח שלו, וכל פעם הוא ממשיך בשלו, האם האבא הזה יאמר אחרי עשר פעמים שהזהרתי אותו והילד לא שומע לי, אני מסלק את הילד שלי מהבית? וודאי שלא. ולמה? כי הוא הבן שלו ולכן גם בפעם המאה הוא עדיין יזהיר אותו, ועדיין יקבל אותו בתשובה. אותו דבר סובר רבי יוחנן, הרי כולנו מעשי ידיו של הקב"ה וגם פרעה, (כמו שהקב"ה אמר על מצרים, "מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה"?), ו"א שלא יתכן שהקב"ה ימנע את דרך התשובה משום נברא.

ולכן בספירת הכתר יש שתיקה כמו שכתוב (איוב לו, ב) "בְּתֵר לִי זְעִיר וְאַחֲרָיִךְ". וזה היה המיוחדות של משה רבינו שהוא "בְּבֵד פֶּה". כלומר שהוא יודע לשתוק. ואם הוא לא זוכר לשתוק ושואל שאלה, אז הקב"ה מזכיר לו, ואומר לו שצריך לשתוק.

הניגון הוא בחינה של שתיקה

כה. וכששותקים אפשר לנגן ניגונים. יש ניגון בלי מילים, ויש שיר שהוא ניגון עם מילים. ניגון זה ע"י שתיקה מדיבור, ואז אתה מנגן ניגון. פעם הסברנו שהניגון הוא יותר גבוה מהשיר, ולמה הוא יותר גבוה? מכיון שבשיר הוצאת מילים, שהן מילות השיר וזהו, לעומת זאת בניגוד אחד אתה יכול לעשות גם אלף שירים, כי ניגון זה למעלה מהדיבור, זה העומק של הניגון שהוא בלי מילים.

אומר רבינו שהכוח של הצדיק, זה לנגן את ניגון האמונה. יש קשר בין ניגון לאמונה בין בצד הקדושה ובין להיפך חס ושלום. כי רבינו מסביר פה בתורה על אלישע אחר, וז"ל: 'אַחַר מֶה הָיוּ בַּה זְמַרְא יֻנִּי לֹא פֶסֶק מִפְּמֵה, וְכִשְׁהִיָּה קָם מִבֵּית הַמְּדַרְשׁ, כְּמֵה סְפָרֵי מִינֵין נִפְלִין מִמְּנֹנִי' (תגינה טו:), 'כִּי זֶה תְּלִי בְּזֶה, כִּי עַל יְדֵי זְמַר הַנִּלְ שְׁלֹא פֶסֶק מִפְּו, עַל יְדֵי זֶה הָיוּ הַסְּפָרֵי מִינֵין נִפְלִין מִמְּנֹנִי, כִּי זֶה הַזְּמַר הָיָה מִיְחַד לְזֶה הָאִפִּיקוֹרְסִית וְהַמִּינֹת שְׁהִיָּה לוֹ, עַכ"ל.

וכן להיפך אומר רבינו, שיש נגינה בקדושה שזה ניגון האמונה שאפשר עם הניגון הזה להוציא את הנשמות שנפלו בחלל הפנוי, כי כשהצדיק נכנס למקום החלל הפנוי כדי להוציא נשמות, לא מספיק רק שהוא יעיין שם בזה האפיקורסות, אלא הוא צריך לעשות שם עוד פעולה – לנגן שם את ניגון האמונה. כלומר, שהוא כל כך מאמין אמונה שלמה וחזקה, (למרות כל השאלות של האפיקורסות שיש שם), עד שהאמונה נהפכת אצלו כבר לניגון, מרוב חוזק האמונה שלו.

להיזהר מאוד מלשמוע נגינה ממנו שאינו כשר

כו. אנחנו תמיד מחזקים להיזהר משירים לועזיים ושירים שמנגנים נגנים לא כשרים, אפילו שזה בלשון הקודש, וכמה צריך להיזהר ולהתרחק מהם, ובפרט בימי השוכבים, כי בימים האלה אנחנו רוצים להתקדש. ואומר רבינו (בתורה רל"ז) שהדבר שהכי מלווה את האדם לטומאה, זה שירה טמאה, וז"ל: 'וְזֶה שְׁאֲמָרָה לְאַה: "הַפֶּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלַי" (בראשית כט, לד). שְׁעֵתָה הַפֶּעַם שְׁנוֹלֵד לִי שְׁעַל יָדוּ בֵּא בְּחִינַת הַנְּגוֹן וְכִלִּי שִׁיר לְעוֹלָם "הַפֶּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלַי" בְּנֹדָא, כִּי הַתְּחַבְּרוֹת שְׁנֵי דְבָרִים הוּא עַל יְדֵי נְגוֹן וְכִלִּי שִׁיר, וְהַבְּנֵי, עַכ"ל. ולכן שמיעת שירה ממנגן שאינו כשר מכניסה את האדם אל הטומאה. ולעומת זאת אם אדם שומע את הניגון ממנגן כשר, זו בחינה של ניגון האמונה, שמצילה אותו משאלות של 'חלל הפנוי' – אפיקורסות שאין עליה תשובה. וזו עוד נקודה חשובה להיזהר בימים האלה מניגון טמא שבא מנגנים שאינם כשרים, שהם יכולים להפיל אותנו.

ספר תהלים - הוא בחינת ניגון של האמונה

כו. בספר 'זמרת הארץ' להרב מטשערין אומר עוד נקודה חשובה ונפלאה: שהניגון הכשר זה ספר תהלים. כמו שכתוב (שמואל ב' כג, א): "נְאֻם דָּוִד בֶּן יִשָׁי וְנְאֻם הַגְּבֵר הַקָּם עָלַי, מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְנִעְמִים

שתיקה. עכשיו למדנו בדרך היומי (מגילה יח). שאומרים בארץ ישראל אם אתה רוצה לקנות מילה בסלע, תקנה את מידת השתיקה בשני סלעים. (כתוב: "יפה שתיקה לחכמים קל וחומר וכו").

מעלת השתיקה של משה רבינו

כג. ומה הענין של השתיקה, ובפרט אצל משה? מובא בגמרא (מנחות כט:): כשמשה ראה את מיתתו של רבי עקיבא שסורקים את בשרו במסרקות של ברזל שאל את הקב"ה: "זו תורה וזו שכרה?" עונה לו הקב"ה: "שתוק, כך עלה במחשבה". השאלה הזו של משה, היא שאלה של כביכול אפיקורסות שאין עליה תשובה, זו שאלה מהחלל הפנוי, אבל הקב"ה הביא את משה לשאלה הזאת, שהראה לו את שכרו של ר' עקיבא שסורקין את בשרו במסרקות, והסיבה לזה, כי הקב"ה רצה להוריד את משה למקום הזה של אפיקורסות שאין עליה תשובה, כדי שמשה יכנס לשם ויוציא נשמות שנפלו לשם. רק שם הוא מקום שאין בו דיבורים, רק שתיקה.

ולהבין היטב נעתיק את לשון רבינו בענין זה: הַמְּבֹכֹת וְהַקְּשִׁיּוֹת שֶׁל הָאִפִּיקוֹרְסִית הַזֹּאת הֵבֵא מִחֲלַל הַפְּנוּי, הֵם בְּבַחֲינַת שְׁתִּיקָה, מֵאַחַר שְׁאִין עֲלֵיהֶם שְׁכָל וְאוֹתִיּוֹת לְיִשְׁבָּם בְּנִל. כִּי הַבְּרִיאָה הֵיחָד עַל יְדֵי הַדְּבוּר, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (תהלים לג, ו): "בְּדַבֵּר ה' שְׁמַיִם נִעְשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צִבְאָם". וּבְהַדְּבוּר יֵשׁ חֲכֵמָה וְכוּ, אֲבָל בְּהַחֲלָל הַפְּנוּי שְׁהוּא מְקִיף כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּנִל, וְהוּא פְּנוּי מִכָּל כְּבִכּוֹל בְּנִל, אֵינן שָׁם שׁוֹם דְּבוּר, וְאֵפְלוּ שְׁכָל בְּלֹא אוֹתִיּוֹת בְּנִל. וְעַל כֵּן הַמְּבֹכֹת הֵבֵאִים מְשָׁם, הֵם בְּבַחֲינַת שְׁתִּיקָה. וְכֵמוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּמִשָּׁה בְּשִׁשָּׁאֵל עַל מִיתַת רַבִּי עַקִּיבָא 'זו תורה וזה שכרה', הַשִּׁיבֵנו לוֹ: שְׁתַּק, כִּד עֲלֶה בְּמַחְשָׁבָה. הֵינִי שְׁאֲתָה צְרִיף לְשִׁתַּק, וְלְבִלִי לְשִׁאֵל תְּשׁוּבָה וְתַרְוִין עַל קְשִׁיָּא זֶה. כִּי כִּד עֲלֶה בְּמַחְשָׁבָה, שְׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַדְּבוּר. עַל כֵּן אֲתָה צְרִיף לְשִׁתַּק עַל שְׁאֲלָה זֶה, כִּי הוּא בְּבַחֲינַת עֲלֶה בְּמַחְשָׁבָה, שְׁאִין שָׁם דְּבוּר לְיִשְׁבֵי אוֹתָהּ. וְכֵמוֹ כֵּן אֵלוֹ הַקְּשִׁיּוֹת וְהַמְּבֹכֹת שְׁבֵאִים מִחֲלַל הַפְּנוּי, שְׁאִין שָׁם דְּבוּר וְלֹא שְׁכָל בְּנִל, עַל כֵּן הֵם בְּבַחֲינַת שְׁתִּיקָה, וְצְרִיף רַק לְהֵאֲמִין וְלְשִׁתַּק שָׁם. וְעַל כֵּן אֶסוּר לְכַנֵּס וְלַעֲיִן בְּדַבְּרֵי הָאִפִּיקוֹרְסִית וְהַמְּבֹכֹת אֵלוֹ, כִּי אִם צְדִיק שְׁהוּא בְּחִינַת מִשָּׁה. כִּי מִשָּׁה הוּא בְּחִינַת שְׁתִּיקָה, בְּבַחֲינַת שְׁנִקְרָא: "בְּבֵד פֶּה", בְּחִינַת שְׁתִּיקָה, שְׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַדְּבוּר. וְעַל כֵּן הַצְּדִיק שְׁהוּא בְּחִינַת מִשָּׁה, בְּחִינַת שְׁתִּיקָה, יְכוֹל לַעֲיִן בְּדַבְּרֵי הַמְּבֹכֹת אֵלוֹ, שְׁהֵם בְּחִינַת שְׁתִּיקָה בְּנִל. וְצְרִיף דּוֹקָא לַעֲיִן, כִּדִּי לְהַעֲלוֹת הַנְּשָׁמוֹת שְׁנִפְלוּ לְשָׁם בְּנִל, עַכ"ל.

שאלות על מה שהיה בשואה - הם שאלות מהחלל הפנוי

כד. למשל השאלות בענין השואה, הן שאלות של החלל הפנוי, כמו קושית 'זו תורה וזו שכרה?' הרי היו שם בשואה צדיקים גמורים קדושי עליון, שלא טעמו טעם חטא, וסבלו ייסורים קשים ונוראים. ומה התשובה לשאלה הזאת? 'שתוק, כך עלה במחשבה'. מה הפירוש במשפט 'שתוק, כך עלה במחשבה'? רבינו הקדוש מסביר בעומק נפלא: כך עלה למעלה מהמחשבה, ז"א – המחשבה זה ספירת החכמה, ויש דבר שהוא למעלה מהמחשבה, שזה ספירת ה'כתר' שהיא למעלה במחשבה, וכתר הוא למעלה מטעם ודעת,

להתבלבל, כי רואה שיש כוח לטומאה ולסטרא אחרא. הגמרא אומרת שבאמיתות כל הכשפים הם רק 'אחיות עיניים' – שנדמה לך שנעשה משהו אבל באמת לא נעשה כלום. והגמרא שם מספרת ש אמר ליה רב לרבי חייא – שראה ישמעאלי שלוקח חרב שלו וחותך את הגמל שלו לחתיכות, ואחר כך לקח פעמון וקשקש בו, והגמל קם לתחייה. אמר לו רב חייא לרב, לא ראית שום דבר, זה רק אחיות עיניים. ומה הראיה? תבדוק את הקרקע איפה שהוא חתך את הגמל, האם ראית שמה דם וחלב, שהרי אם הוא חתך את הגמל, אז גם אחרי שהוא חיבר אותו היה צריך להיות טיפות דם וחלב שנשפגות באדמה. אמר רב: 'לא ראיתי שום דבר'. אמר לו ר' חייא אם כך הכל זה 'אחיות עיניים' – שבאמת לא נעשה כאן שום שינוי הטבע, רק שנראה למסתכל כאילו נעשה משהו.

ומאיפה יש גם את הכח הזה לכשפים לעשות כזו 'אחיות עיניים', זה מנובלות שמות הקודש, כי לכל דבר שבקדושה יש גם בחינת נפילה כמו 'אהבה נפולה' יראה נפולה, כך כביכול יש שמות נפולים, וזה מה שנותן את הכח לכשפים.

כל המכות שהיו רק למצרים ולא לישראל חוץ מכינים

לא. הרמב"ם אומר בפירוש המשניות (אבות פרק ה' מ"ג) שבכל המכות כתוב במפורש שהמכה היתה רק למצרים, במכת דם כתוב 'ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאר' (שמות ז, כא). במכת צפרדע כתוב: 'ובקה ובעמך ובכל עבדך יעלו הצפרדעים' (שם, טו). במכת ערוב כתוב: 'ושמתי פדת בין עמי ובין עמך' (שם, ח"ט). במכת דבר כתוב: 'וימת כל מקנה מצרים וממקנה בני ישראל לא מת אחד' (שם ט, ו). במכת שחין כתוב: 'כי היה השחין בחרטום ובכל מצרים' (שם, יא). במכת ברד כתוב: 'רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל לא היה ברד' (שם, כו). במכת ארבה כתוב: 'ויצל הארבה... וינתן בכל גבול מצרים' (שם י, יד). במכת חושך כתוב: 'ולכל בני ישראל היה אור במושבם' (שם יבג). גם במכת בכורות יש הבדל בין ישראל למצרים ע"י מצות פסח ומילה.

נמצא, בכל המכות כתוב מפורש שזה רק למצרים ולא לישראל, ויש רק מכה אחת שלא כתוב בה הבדל, וזו מכת כינים. אומר הרמב"ם שבאמת מכת כינים היה גם לישראל כמובא בחז"ל, אלא שהם לא ציערו אותם. ומפרשי הרמב"ם מקשים עליו: איפה כתוב כזה דבר שמכת כינים היתה גם אצל ישראל?

למה יעקב פחד ממכת כינים, הרי המכות היו רק למצרים

לב. ובשבת קודש האיר לי מקור, כתוב שיעקב אבינו אמר ליוסף שלושה טעמים למה הוא לא רוצה להיקבר במצרים. אחד מהטעמים הוא בגלל שעפרה עתיד להיות כינים, ולכן יעקב לא רצה שירחשו תחת גופו. ולפני שנים היתה לי קושיא, הרי ידוע שהמכות לא נגעו בעם ישראל, ואם כן מה יעקב מפחד מהכינים? וכשראיתי את הרמב"ם התיישבה לי הקושיא הזאת, שכינים שונה מכל המכות, כינים זו המכה היחידה שהיא היתה גם כן לעם ישראל. ואומר הרמב"ם שאף שהיו כינים גם לישראל, אבל הן לא ציערו את ישראל. ולכן יעקב אבינו לא רצה אפילו שהכינים ירחשו תחת

זמרות ישראל" מה זה הוקם על? אומרת הגמרא (מועד קטן טו:): "שהקים עולה של תשובה. ואיך הוא הקים עולה של תשובה? אומר רבינו (ליקו"מ תורה ע"ג ח"ב) על ידי 'ונעים זמרות ישראל' – שזה ספר תהלים שחיבר דוד המלך. כי תהלים זה הכח של הנגינה של האמונה. ומכל זה למדנו גם לצד השני, כמה להתחמק מניגון של מנגן שאינו כשר, כי ניגון כזה מכניס כפירה.

לימוד גמרא בלילה מציל מהפגם של שמיעת נגינה טמאה

כח. והנה רבינו אמר (תורה ג' בחלק הראשון) שהתיקון לשמיעת ניגון מכל אדם, הוא על ידי לימוד גמרא בלילה, דהיינו שגם אם שמעת נגינה ממנגן שאינו כשר, על ידי לימוד תורה שבעל פה בלילה, ניצלים מהפגם. אבל צריך לדעת שזה בדיעבד ולא לכתחילה, ז"א שאם ח"ו בן-אדם נפל ושמע ניגונים לא כשרים, רבינו נותן תיקון לדבר הזה ע"י שתלמד ששה סדרי משנה וגמרא בלילה, אבל לכתחילה בוודאי שאסור לשמוע שירים לא כשרים, ולתקן ע"י הדבר הזה.

אמנם יש צדיקים גדולים כמו מרן הרב עובדיה יוסף, שהיה אחד בדורו, (וכמו שרבינו אומר שיש צדיק שיכול להיכנס לתוך הסט"א כדי לזה להוציא משם את ניצוצות הקדושה), והוא היה צדיק שעשה כן לכתחילה והיה שומע מנגינות של שירי ערבים, ואיתם היה לומד תורה, והיה 'מגייר' אותם ושר בהם פיוטים של קודש, וכך הוא היה מעלה אותם לקדושה. אבל אף אחד לא יכול להשתוות עם מרן זיע"א, עם הכוח העצום של התורה שהיתה למרן שר התורה הגר"ע יוסף זצוק"ל. ולכן מה שמועיל לימוד גמרא בלילה זה בדיעבד לא לכתחילה.

בכל השבע חכמות יש 'אבן נגף' ליפול לאפיקורסות

כט. רבינו מסביר בתורה הזאת שלכל חכמה יש לה פסולת, והפסולת – זה הענין של החוכמות הנפולות, בסיפורי מעשיות (מעשה י"ב) מבואר ענין הכיתות שנפרדו אחר רוח סערה, וכל כיתה בחרה לה איזה ענין שהיא כל המהות שלה. ויש כיתה שבחרה לעצמה להתעסק בחכמה, אבל הם התעסקו בשבע חכמות שנקראות חוכמות חיצוניות, וכמו שאומר רבינו (ליקוטי מוהר"ן תורה י"ט ח"ב) וז"ל: 'ובאמת הוא אסור גדול מאד להיות מתקור חס ושלום, וללמד ספרי החכמות חס ושלום. רק הצדיק הגדול מאד, הוא יכול להכניס עצמו בזה, ללמד השבע חכמות, כי מי שנכנס בתוך החכמות הללו חס ושלום, יכול לפל שם. כי יש 'אבן נגף' בכל חכמה וחכמה, שהיא פחינת עמלק, שעל ידי האבן הנגף הזה יכולין לפל חס ושלום, ע"כ. פי, בכל חכמה וחכמה יש בה אבן נגף שיכול ליפול דרכה לאפיקורסות.

נבולות נפולות של שמות הקודש הם הכשפים חס ושלום

ל. עוד מזכיר רבינו בתורה ס"ד כאן שאפילו בשמות הקודש יש גם כן איזה בחינה של חוכמה נפולה. וזה חידוש מאוד גדול. ורבינו לא מגלה מה החכמה הנפולה שיש בשמות הקודש. ולפני כמה שנים הסברנו שהחכמה הנפולה שנפלה בשמות הקודש זה כוח הכישוף. מובא בגמרא סנהדרין (דף סו:): למה נקרא שם כשפים? שמכחישים כביכול פמליא של מעלה. כי כשאדם רואה כשפים הוא יכול

כינים, ולא היה להם אפשרות להביא כינים חדשות כי כבר הכל מלא. וזו הסיבה שמכת כינים היתה שונה מכל המכות. מכיון שבכל המכות כולם אפשר לעשות "הפלת", אבל כאן בכינים אם היה "הפלת", אז לא היה בחינה של "אצבע אלוקים היא", כי לפי המ"ד שסובר שהשד יכול להביא בריה פחות מכשעורה, ורק לא יכול לברוא, אז יכלו החרטומים לומר שהם גם מביאים כינים, ועושים כמו משה רבינו, אבל ברגע שכל עפר ארץ היה כינים, אין להם אפשרות להביא כינים בצורה ניכרת, כי אין לאן להביא. וזה יישוב יפה להסביר את דברי הרמב"ם. נחזור לעניינינו.

למה בזמן האחרון התמעטו הניסים

לד. ועל זה יש שאלה למה לא רואים היום כל כך ניסים גלויים, בפרט כשמתקרבים להילולא של בבא סאלי הקדוש, שהיה עושה הרבה ניסים, והיה מראה לכולם אמונה, אבל עכשיו אנחנו בדור שפחות רואים ניסים. והסיבה לכך, בגלל שכל הכוח של הסטרא אחרא זה מהנובלות, מהכוח של הקדושה שנפל, אבל אם אין כוח חזק של קדושה, אז אין כל כך כוח גם לסטרא אחרא, וכן להיפך אם אין כוח חזק לסטרא אחרא, אז אין כוח חזק של הקדושה, הקב"ה משאיר את העולם מאוזן בשביל הבחירה.

אנחנו בדור שאין כ"כ בלבול בנקודה הזו של לראות מצד אחד קדושה ומצד שני כח כשפים מהסטרא אחרא, ואז להתבלבל מה הכוח האמיתי, אלא אנחנו לא בענין הזה, אצלנו זה סוג של נסיונות אחרים, דור יותר רדוד, שהבלבולים שלא רק בתאוות גשמיות ויצרים, ולא בדברים עמוקים כאלה.

ובנקודה הזאת צריכים להתחזק שלא ללמוד שום ספרי חקירה, כי שם יש שאלות של האפיקורסות שבאות מהחלל הפנוי, שאלות שאין עליהן תשובה, ולכן אסור לקרוא בהם, אלא רק לדעת שמה שמחזיק את העולם שזה החלל הפנוי כדי שיהיה עולם, זה שהקב"ה משאיר כוח כזה של שאלות של אפיקורסות, שעל ידי זה בעצמו יוכל העולם להתקיים ולא לחזור ולהתכלל באור האין סוף, ולכן אני לא מחפש תשובות לשאלות האלה, כי אני כבר מבין שהקב"ה משאיר בדוקא שאלות שאין עליהן תשובה, כדי שיהיה מציאות של חלל פנוי, כדי שתהיה מציאות של הבריאה.

ונחזור גם על מה שפתחנו, מאוד להתחזק ולעשות תשובה על הרהורי עבירה, 'הרהורי עבירה קשים מעבירה', וכמו שאמרנו מכיון שעל ההירורים לא רגילים לעשות תשובה, ועכשיו הימים האלה החם נזכרים ונעשים, ונזכה להתחזק הרבה להינצל מהענין של חטאת נעורים, לחיות בקדושה וטהרה אמיתית, אמן.

שבת שלום ומבורך עריכה: ליאור גבע

גופו. ובלשון רש"י (בראשית מז, כט) סופה להיות עפרה בניס ומרחשין תחת גופי (ואף שלשון המדרש בראשית רבה צו, ה מרחשות תוך גופי, כנראה שאין זה מדויק, כי במדרש רבה אלבק [המדויק יותר] שם מפורש כלשון רש"י 'תחת גופי') ויש לדייק מלשון יעקב, כי יעקב לא אומר שאינו רוצה שהכינים יצערו אותו, כי גם המת מרגיש בעקיצה כמו שכתוב (ברכות יח): 'קשה רימה למת כמחט בבשר החי', ובפרט יעקב שלא מת, אלא רק שלא ירחשו תחת גופו, וכמו שאומר הרמב"ם שאף שהיו כינים לישראל הם לא ציערו אותם, ולכן יעקב לא מפחד שיצערו אותו, אלא רק שלא ירחשו תחת גופו, והלשון מאוד מדויק.

מדוע שונה מכת כינים שהיתה גם לישראל

לג. אבל כעת נולדה לי שאלה חדשה. מה באמת שונה מכת כינים מכל המכות, שכל המכות לא נגעו בישראל, וכינים כן היה גם אצל ישראל? וב"ה התחדש לי חידוש בשבת כתוב (שמות ת, יג) "כָּל עֵפֶר הָאָרֶץ הָיָה כְּנִים" – על כינים כתוב (שם ת, טו): "וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים ... אֲצָבַע אֱלֹקִים הוּא", והנה יש מחלוקת בגמרא (סנהדרין טו): האם אין השד שולט על ברייה שפחות מכשעורה כדי לבראתה, או רק להביאה. ומובא שם: אמר רבי אליעזר, מיכן שאין השד יכול לבראות בריה פחות מכשעורה. רב פפא אמר, האלהים! אפילו כגמלא נמי לא מצי ברי, האי – מיכניף ליה, והאי – לא מיכניף ליה. כלומר מה שאמרו "אֲצָבַע אֱלֹקִים הוּא", למ"ד הוא משום שאין השד יכול לברוא דבר קטן כשעורה, ולמ"ד שני משום שאין יכול להביא אותה ממקום רחוק. ואומר ה'משכיל לדוד 'דבר עמוק, שכל השדים משתמשים בטומאה ובעצמות של מתים שיש בהן טומאה מאוד גדולה, וככה הם עושים את הכשפים. וידוע שעצם פחות מכשעורה אינה מקבלת טומאה, ולכן ממילא היות שאין טומאה, אי אפשר להם לשלוט ברייה כזו. וזה מאוד יפה הפירוש הזה.

ורש"י הקדוש (שמות ת, יד) כותב את שני הדברים "וַיִּעֲשׂוּ בֵּן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת הַכְּנִים וְלֹא יָכֻלוּ", וז"ל: "לבראתם ממקום אחר", רש"י נוקט את שתי השיטות במילה אחת, דמצד אחד מזכיר לבראתם, ומצד שני מזכיר ממקום אחר, שזה להביאם ממקום אחר. ועכשיו אם נאמר שהשד רק לא יכול לברוא ברייה שפחות משעורה, אז יש לפרש שלכן כתוב (שם, יג) "כָּל עֵפֶר הָאָרֶץ הָיָה כְּנִים בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם". כי אם היה מקום שאין בו כינים, החרטומים היו יכולים להביא את הכינים לשם, ולהגיד לפרעה הנה הבאנו לך כינים ע"י כישוף כמו משה ואהרן. כי במכות שהצליחו החרטומים – למשל במכת דם הם יכלו רק לקחת מים שהם קנו מהיהודים (כי לא היה טיפת מים למצרים) להפוך אותם לדם, ואז אמרו לפרעה, אנחנו גם יכולים לעשות ככה, אבל להיפך, דם – הם לא יכלו להפוך למים. ואותו דבר בצפרדע כתוב: "וַיִּעֲשׂוּ בֵּן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת הַצְּפַרְדְּעִים" (שם ת, ג) אבל לסלק צפרדע אחת – הם לא יכלו. הם רק אמרו לפרעה, אנחנו יודעים לייצר דם וצפרדעים בכשפים, וגם משה ואהרן מכשפים כמונו. וכן בכינים הם רצו להביא כינים, ולפי המאן דאמר שסובר שאין השד שולט לברוא פחות מכשעורה, אבל שולט להביא הם כן היו יכולים להביא כינים, רק הבעיה היתה שכל עפר מצרים היה כינים, ואפילו בארץ בגושן, ולא היה מקום פנוי בלי